

ju.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till: ju.L1@regeringskansliet.se

Promemorian Digitala bolags- och föreningsstämmor

(Ju2023/00484)

Bolagsverket ställer sig över lag positivt till förslagen som läggs fram i promemorian.

Från Bolagsverkets perspektiv har den tidigare tillfälliga lagstiftningen om digitala stämmor fungerat väl.

Förslaget, som nu läggs fram, föranleder dock ett flertal kommentarer och funderingar från Bolagsverket.

Sammanfattning

Bolagsverket tillstyrker förslaget att möjliggöra helt digitala stämmor i aktiebolag och föreningar.

Enligt Bolagsverkets mening bör det vara möjligt att kombinera en digital stämma med poströstning utan att det ställs krav på att möjligheten till poströstning måste framgå av bolagsordning och stadgar.

Det är bra att bestämmelserna föreslås bli teknikneutrala.

Det behövs reglering av hybridstämmor anser Bolagsverket.

Den föreslagna regleringen att helt digitala stämmor *ska* hållas utgör hinder i de fall Bolagsverket ska kalla till stämma.

2 Det ska bli möjligt att hålla digitala bolags- och föreningsstämmor

Om stämma i ett bolag eller förening ska kunna hållas helt digitalt anser Bolagsverket att det samtidigt också måste finnas möjlighet till poströstning utan att det ställs krav på att bestämmelse om det ska finnas i bolagsordning eller stadgar. Enligt Bolagsverket utgör poströstning ett viktigt komplement till digitala stämmor och, utifrån Bolagsverkets erfarenhet har det fungerat bra under den tillfälliga lagstiftningen. Möjligheten till

poströstning underlättar för de aktieägare som inte är så teknikvana och torde även kunna underlätta för eventuella utländska ägare. Poströstning utgör också ett viktigt alternativ i de fall det tekniska systemet fallerar helt eller delvis under den pågående stämman. Genom möjligheten till poströstning går det att gardera sig, för den som vill det, för det fall att tekniken krånglar för en aktieägare eller medlem under själva stämman.

Det är bra att det i kallelsen till en digital stämma ska framgå hur aktieägare ska gå till väga för att delta. Enligt Bolagsverkets bedömning är dock tillägget i 7 kap. 24 § aktiebolagslagen (2005:551, ABL) och i 6 kap. 22 § lagen (2018:672, LEF) om ekonomiska föreningar alltför vagt. Enligt Bolagsverkets uppfattning vore det bra om bestämmelsen innehåller en icke uttömmande uppräkningslista av vilken information som kallelsen i de fallen åtminstone ska innehålla. I den uppräkningslistan kan man tänka sig t.ex. följande: en upplysning om vilket tekniskt system som man avser ska användas vid stämman, hur aktieägare och medlemmar ska registrera sitt deltagande vid stämman, var aktieägare och medlemmar kan finna information om förfarandet vid deltagande vid stämman, inklusive möjligheten att på förhand testa uppkopplingen mot det tekniska systemet.

I promemorian, s. 12, berörs möjligheten att införa allmänt hållna bestämmelser i lag, likt de som finns i våra grannländer, men man kommer där fram till att sådana krav får anses gälla även utan lagreglering. Bolagsverket har förståelse för den bedömningen men anser ändå att det vore en fördel att närmare lagreglera digitala stämmor, t.ex. genom att efterlikna vissa bestämmelser som tagits in i dansk, norsk och finsk rätt. Om man t.ex. jämför med den danska selskabsloven (LBK nr 1451 från 9 november 2022), 77 §, skulle det i svensk lagstiftning kunna tas in bestämmelser om att styrelsen har ansvaret för att stämman hålls på ett betryggande sätt, att det tekniska system som ska användas måste utformas så att de rättsliga kraven för att hålla stämma uppfylls (såsom aktieägares och medlemmars rätt att delta, rätten att uttrycka sig och rösta på stämman), att det tekniska systemet används på ett tillförlitligt sätt och kan avgöra vilka aktieägare och medlemmar som deltar i stämman, vilket kapital som representeras och vilken rösträtt de representerar samt resultaten av rösterna. Vidare skulle det även kunna regleras i lag att en förutsättning är att rösträkningens riktighet kan kontrolleras på ett sätt som kan jämföras med en traditionell bolagsstämma, jfr finsk aktiebolagslag). Bolagsverket menar att genom att ta in bestämmelser i lag, även om dessa är allmänt hållna, så väger det tyngre och blir tydligare än om det bara framgår av förarbeten och av lagkommentarer.

När det gäller hybridstämmor så finns det möjlighet redan idag att genomföra sådana. Enligt Bolagsverket vore det dock en fördel att nu samtidigt också reglera hybridstämmor i ABL och i LEF, dvs. införa motsvarande bestämmelser för hybridstämmor som de som föreslås för helt digitala stämmor.

Om det inte, av tidsskäl, är möjligt att i det här lagstiftningsärendet närmare lagreglera digitala stämmor efter exempelvis danska modell och att föra in regler om hybridstämmor, anser Bolagsverket att lagstiftningen måste kompletteras med sådana regler så snart som möjligt därefter.

Det är positivt, anser Bolagsverket, att bestämmelserna ska vara teknikneutrala. Som Bolagsverket har nämnt ovan behöver det dock tas in bestämmelser i lag, i likhet med vad som stadgas i t.ex. dansk lagstiftning. Teknikkrångel kan bero på olika saker, inte

minst kan det valda tekniska systemet fallera utan att det beror på varken företagets eller aktieägarens/medlemmens uppkoppling. Det bör därför tydliggöras i lag, anser Bolagsverket, att företaget eller föreningen har ansvaret att se till att stämma hålls på ett tillförlitligt sätt för att säkerställa att aktieägare och medlemmar i största möjliga mån ska kunna närvara digitalt vid stämman om de själva vill och önskar det och att de då på ett betryggande sätt ska kunna avge sina röster m.m. Det viktiga torde vara att bolaget och föreningen får ett korrekt röstningsunderlag samt har kontroll på vilka aktieägare och medlemmar som deltar (inklusive eventuella ombud och biträden). En avsaknad av sådan reglering kan leda till ökat antal mål om klander vid domstol och även föranleda fler förfrågningar och protestärenden hos Bolagsverket.

När det gäller digitala stämmor måste det finnas ett system som ger möjlighet att identifiera att personen som utger sig för att vara aktieägare eller medlem faktiskt är den som han eller hon utger sig för att vara. En aktieägare eller medlem som företräds av ett ombud måste också kunna ha möjlighet att uppvisa sin fullmakt.

För övrigt vill Bolagsverket också föra fram, när det gäller företagets eller föreningens val av identifieringssystem samt även val av tekniskt system, att det också ställs krav på att dessa är förenliga med dataskyddsförordningen 2016/679¹ både säkerhetsmässigt och organisatoriskt (jfr i sammanhanget även Schrems II-domen C-311/18).

3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Det framgår i promemorian att de nya reglerna ska träda i kraft den 1 januari 2024. Det framgår emellertid också att det ska vara möjligt att redan före det datumet ta in stöd för digitala stämmor i bolagsordning och stadgar och att kalla till stämma i enlighet med de nya reglerna, men att stämman måste hållas tidigast 1 januari 2024. Det kan leda till tillämpningsproblem, eftersom det enligt lagens ordalydelse inte är möjligt att före lagens ikraftträdande föra in de ändringar i bolagsordningen som är aktuella här. Det har dock redan nu kommit frågor till Bolagsverket som gäller från vilken tidpunkt ett bolag eller en förening tidigast får ändra sin bolagsordning eller sina stadgar enligt de nya reglerna.

Bolagsverket ska i vissa fall kalla till stämma

Genom de föreslagna ändringarna i 7 kap. 15 § ABL och 6 kap. 14 § LEF så blir det möjligt för aktiebolag och ekonomiska föreningar att ta in i bolagsordningen respektive stadgarna att stämma *ska* hållas helt digitalt.

Bolagsverket ska efter ansökan kalla till stämma i vissa fall. Bolagsverket anser att det är mycket viktigt att det införs undantag från helt digitala stämmor i de fall Bolagsverket ska kalla till en bolags- eller föreningsstämma. (Förslagen i promemorian gäller även sparbanker men då det inte är Bolagsverket utan Finansinspektionen som efter ansökan kallar till stämma i sparbank så har vi valt att inte lämna några synpunkter på förslagen beträffande sparbank.)

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

Att Bolagsverket i vissa fall ska kalla till stämma regleras i 7 kap. 17 § ABL för aktiebolag. Av bestämmelsen framgår att verket ska kalla till stämma i enlighet med 7 kap. 15 §. Om då 15 § ändras på det sätt som föreslås skulle ett aktiebolag kunna ta in i sin bolagsordning att stämman ska hållas helt digitalt. Därmed blir också Bolagsverket skyldigt att kalla till en helt digital stämma. Detsamma gäller ekonomiska föreningar.

Av en kallelse till stämma ska det framgå vissa uppgifter, oavsett om det är styrelsen eller Bolagsverket som kallar till stämman. Det regleras i 7 kap. 24 § ABL och i 6 kap. 22 § LEF (samt för ekonomiska föreningar vissa andra bestämmelser som 22 § hänvisar till). När det gäller digitala stämmor så måste kallelsen även innehålla uppgift om hur aktieägarna respektive medlemmarna ska gå till väga för att delta och för att rösta. Det behöver framgå vilken teknisk utrustning som krävs, hur och när man ska koppla upp sig till stämman osv. Det ska också finnas information i kallelsen om hur röstningen ska gå till digitalt och i förekommande fall vad som gäller vid poströstning. Detta är uppgifter som i normalfallet en styrelse måste planera för och organisera för att en digital stämma ska kunna hållas på ett korrekt sätt.

När Bolagsverket idag kallar till stämma så får verket de uppgifter som ska finnas med i kallelsen av den som ansökt om att Bolagsverket ska kalla (minoriteten). Om bolagsordningen eller stadgarna skulle föreskriva att en stämma *ska* hållas helt digitalt och det är Bolagsverket som ska kalla till stämman så innebär det att sökanden (minoriteten) skulle behöva lämna uppgifterna om hur man ska delta på stämman, vilken teknisk utrustning som krävs, hur och när man ska koppla upp sig till stämman osv., till Bolagsverket.

Bolagsverkets uppfattning är att det, genom dessa föreslagna ändringar i ABL och LEF, i princip aldrig skulle bli möjligt för sökanden (minoriteten) att organisera en helt digital stämma och därmed lämna ovan nämnda uppgifter till Bolagsverket för att en korrekt kallelse skulle kunna utfärdas av verket. En sådan stämma skulle därmed inte heller kunna hållas utan brister i kallelsen, om den ens skulle kunna hållas över huvud taget. När en minoritet begär att Bolagsverket ska kalla till en stämma så råder det dessutom nästan alltid konflikter mellan å ena sidan bolaget eller föreningen och å andra sidan minoriteten. I många fall har det också visat sig att en minoritet obstruerat för bolaget genom sin ansökan. Bolagsverket menar därför att det i princip aldrig skulle gå att räkna med att styrelsen skulle hjälpa och stötta minoriteten med att tillhandahålla de uppgifter som skulle krävas för att minoriteten skulle kunna ansöka om att Bolagsverket ska kalla till en helt digital stämma. Det är Bolagsverkets erfarenhet av dessa ärenden att styrelsen oftast inte vill att stämman ska hållas över huvud taget. Ibland finns det dessutom inte en styrelse i bolaget eller föreningen när en minoritet vänder sig till Bolagsverket för att verket ska kalla till stämma.

Bolagsverket har inte heller kännedom om bolaget eller föreningen i den utsträckning och i det avseende som skulle krävas för att verket skulle veta vilka rutiner och tekniska lösningar som styrelsen eventuellt tidigare beslutat att använda sig av vid genomförandet av en digitalt hållen stämma. Det skulle innebära att Bolagsverket tvingades, utan kännedom om bolaget eller föreningen, självt bestämma vilken teknisk lösning som ska användas, inloggningssätt osv. Bolagsverket ser sådana kallelser som mycket problematiska eftersom verket inte är inblandat i själva genomförandet av en stämma. Bolagsverket skulle alltså få mycket svårt att i en kallelse lämna eget bestämda uppgifter om de tekniska förutsättningarna för att kunna delta i stämman.

Bolagsverket ser alltså stora problem med de föreslagna ändringarna ur två aspekter, i de fall Bolagsverket ska kalla till stämma. Dels ser Bolagsverket inte att sökanden (minoriteten) kommer att kunna tillhandahålla ett tillräckligt underlag till verket vad gäller de tekniska förutsättningarna för att kunna utfärda kallelse. Dels har Bolagsverket inte möjlighet att självt kunna utfärda kallelse till en stämma med uppgifter om de tekniska förutsättningar som krävs för att stämman ska kunna genomföras.

Dessa föreslagna ändringar i 7 kap. 15 § ABL och 6 § 14 § LEF medför alltså, enligt Bolagsverket, en stor risk för att Bolagsverket inte skulle få in varken ett tillförlitligt eller ett tillräckligt underlag från sökanden för att Bolagsverket skulle kunna kalla till en helt digital stämma. Det skulle medföra att Bolagsverket skulle tvingas avslå de flesta av dessa ansökningar. Det i sin tur skulle drabba minoriteten och undergräva minoritetsskyddet.

Av denna anledning anser Bolagsverket att det i lagen måste tas in ett undantag när det är Bolagsverket som kallar till stämman och det av stadgar eller bolagsordning framgår att stämma ska hållas helt digitalt. Förslagsvis skulle det undantaget kunna tas in i 7 kap. 17 § ABL och 6 kap. 16 § LEF. Bolagsverket föreslår därför följande förslag till ändring av 7 kap. 17 § ABL (och på motsvarande sätt vad gäller 6 kap. 16 § LEF):

17 § Styrelsen kallar till bolagsstämma.

Om en bolagsstämma som ska hållas enligt denna lag, bolagsordningen eller ett stämmobeslut inte sammankallas på föreskrivet sätt, ska Bolagsverket efter ansökan genast kalla till bolagsstämma i enlighet med 18-24 §§. Om kallelse inte kan ske på det sätt som anges i 23 §, får Bolagsverket kalla till bolagsstämma på något annat lämpligt sätt. *Om det av bolagsordningen framgår att en stämma ska hållas helt eller delvis digitalt får Bolagsverket välja att ändå kalla till en fysisk stämma.* En ansökan får göras av en styrelseledamot, den verkställande direktören, en revisor eller en aktieägare. Bolaget ska ersätta kostnaderna för kallelsen.

Samma problem torde även göra sig gällande om stämma enligt bolagsordning eller stadgar ska hållas delvis digitalt (hybridstämma).

Övriga kommentarer

Likvidator ska i vissa fall kalla till stämma i enlighet med bolagsordning eller stadgar, se 25 kap. 44 § ABL och 17 kap. 42 § LEF. Bestämmelsen i ABL och i LEF avser frågan om fortsatt likvidation. Av bestämmelsen följer att likvidator kan komma att behöva kalla till en helt digital stämma i dessa fall. Behovet av en fortsatt stämma kan uppstå lång tid efter det att själva likvidationen avslutades, varpå även nya tekniska system och nya tekniker kan ha utvecklats under den tiden och som aktieägare eller medlemmar kanske inte är bekväma med. Av den anledningen kan samma överväganden behöva göras som vid kravet att Bolagsverket i vissa fall ska kalla till stämma, varför Bolagsverket föreslår ett tillägg i 25 kap. 32 § ABL, nämligen *Om det av bolagsordningen framgår att en stämma ska hållas helt eller delvis digitalt får likvidator välja att ändå kalla till en fysisk stämma.* Motsvarande tillägg bör även göras i 17 kap. 28 § LEF.

Samma problem torde även göra sig gällande om stämma enligt bolagsordning eller stadgar ska hållas delvis digitalt (hybridstämma).

När det gäller bostadsrättsföreningar och kooperativa hyresrättsföreningar så är det Bolagsverkets uppfattning att det bör införas en möjlighet till poströstning för dem. Det är olyckligt att lagstiftningen på den här punkten avviker mot bestämmelserna i LEF (och ABL).

Detta yttrande har beslutats av rättschefen Erik Janzon. Föredragande har varit verksjuristen Lena Göransson Norrsjö.

Erik Janzon

Lena Göransson Norrsjö